

УДК 631.1

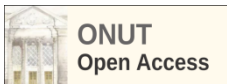
Шабатура Т.

докторка економічних наук, професорка
завідувачка кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
вул. Пантелеймонівська, 13, м. Одеса, 65012
E-mail: ta_sha77@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7107-0167

СУЧАСНІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ АГРАРНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Вивчено сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку аграрної науки та підготовки досвідчених спеціалістів – аграріїв. Українське сільське господарство має здатність реалізувати значний потенціал виключно за умови підготовки молоді з високим морально-етичним рівнем, яка поділяє світові цінності стійкого розвитку і турботи за навколишнє середовище, що має важливе значення для повноцінного входження до глобального продовольчого ринку. Обґрунтовано ціннісні орієнтири подальшого розвитку закладів аграрної освіти у рамках підготовки кваліфікованого контингенту до участі у стійких, екологічно орієнтованих, циркулярних і соціально відповідальних видів аграрного бізнесу. Результати дослідження можуть бути використані закладами освіти, які шукають нові підходи до управління та прагнуть підвищити конкурентоспроможність своїх інтелектуальних продуктів у сучасних умовах підвищених ризиків та переходу до концепції сталого розвитку. Практична значущість результатів дослідження полягає у виявленні тенденцій, пріоритетів і ціннісних орієнтирів, які є ключовими у підвищенні якості підготовки фахівців аграрного сектору, що сприятиме підвищенню ефективності національного агробізнесу та досягненню цілей сталого розвитку сільського господарства, забезпечуючи конкурентоспроможність на світовому агропродовольчому ринку.

Ключові слова: кадровий потенціал, аграрна освіта, економічний розвиток АПК, ціннісні орієнтири, конкурентоспроможність, стратегії стійкого розвитку, ефективність сільськогосподарських підприємств, модернізація закладів вищої аграрної освіти.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Враховуючи виключну важливість та пріоритетність сільського господарства для національної економіки першочерговим є питання підвищення якості підготовки персоналу, розуміння ними сучасних цілей і ризиків, стратегічних завдань, критеріїв, принципів і методів ефективної взаємодії, направлених на підвищення показників економічної діяльності суб'єктів господарювання. Реалізація положень Римського комюніке, що підписане міністрами Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) у листопаді 2020 року, стала актуальним напрямом консолідації зусиль всіх учасників процесу забезпечення якості вищої освіти. Ця ініціатива спрямована, зокрема, на формування провідної ролі університетів у досягненні Цілей сталого розвитку ООН.

Напередодні широкомасштабного вторгнення на територію України окупаційної армії росії, Кабінет Міністрів України (КМУ) затвердив Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на період з 2022 по 2032 роки (згідно з Розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 року, № 286-р) [1]. У цій стратегії були ідентифіковані ключові проблеми, які стримують розвиток

системи вищої освіти, та запропоновані шляхи їх подолання, а також визначені головні цілі на наступне десятиліття. Подальші події значно вплинули на всі сфери життя, включаючи питання розвитку вищої освіти.

Питання забезпечення високоякісної освіти потребує оволодіння об'єктивною інформацією відповідно до освітніх стандартів та реалій фактичного стану. З цією метою здійснюється освітня політика, котра чинить безперервний моніторинг, та має безпосередній вплив на процес прийняття рішень в управлінській сфері з метою оновлення та вдосконалення роботи аграрної галузі. Реалізація шляхів модернізації української освітньої галузі потребує організації та проведення більш якісних обліково-аналітичних досліджень.

Трансформаційні процеси в аграрній освіті України обумовлюють потребу формування у здобувачів активного ставлення до здобуття знань, навчання їх швидко приймати управлінські рішення, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, належної підготовки до життєдіяльності та продукування стійких цінностей у ризикових соціально-економічних умовах.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Аграрний сектор економіки, природоохоронна та екологічна діяльність наразі настільки важливі, що вимагають реальної уваги та переосмислення. Ці сфери потребують серйозної підтримки як з боку держави та наукових установ, так і вітчизняного бізнесу [2].

Набуття якісної освіти завжди посідало центральне місце у наукових працях видатних вітчизняних вчених-аграрників. Вченими досліджувались напрями та механізми забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва і розвитку, визначались стратегічні принципи підвищення рівня конкурентоспроможності аграрного сектора та поліпшення якості життя сільського населення, опрацьовувались механізми державної підтримки та аналізувались результати аграрних реформ. Все це дозволило втриматися на перших позиціях як в країні так і на світовій агропродовольчій арені завдяки низці науково-прикладних розробок, які є винятково корисними і потребують постійного покращення результативності у зв'язку з великою кількістю ризиків і випробувань, які ми зараз переборюємо. Питання, пов'язані з навчанням, підвищенням кваліфікації та управлінням персоналу аграрної сфери освітніх послуг, які були досліджені та описані у працях Багдік'яна С. [3], Дмитренко О. [4], Ящук Т. [5]. Зокрема, в працях названих учених висвітлювалися актуальні питання теорії та практики управління персоналом у сфері освітніх послуг вимагає більш детального аналізу щодо його складових. Серед вітчизняних вчених-аграрників, які зробили суттєвий внесок у розвиток наукової, методичної і практичної площини, спрямованої на підвищення ефективності розвитку сільського господарства, слід відмітити наступних: Гадзало Я.М., Жук В.М., Зубець М.В., Колот А.М., Кропивко М.Ф., Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., та інші. Разом з тим, динамічність факторів бізнес-середовища, з'явлення кардинально нових принципів і пріоритетів у сільському господарстві у світі, цифровізація бізнес простору, різнонаправлені процеси дефіциту та обмеження доступу до ресурсів та глобалізація ринків актуалізує наше дослідження. Необхідно акцентувати увагу на підвищенні якості освітнього процесу, удосконаленні онлайн навчання, зміцненні матеріально-технічної бази, завершенні процедур щодо створення та оновлення електронних навчальних платформ, а також на широкому застосуванні методу "змішаного" навчання. Необхідним є вдосконалення наявної бази практик, зокрема перехід від групових до індивідуальних практик. [2]. Спільно з науковцями Національного університету біоресурсів і природокористування України, Українським клубом аграрного бізнесу, Асоціацією «Укראгроосвіта» ми проаналізували ситуацію на ринку праці існує потреба в професіоналах основних галузей агропромислового комплексу (АПК), таких як харчові технології, лісове господарство, галузеве машинобудування та автоматизація АПК. Чисельність студентів, що навчаються за цими спеціальностями, варіюється. Забезпеченість ринку праці професійними кадрами у зазначених галузях коливається від 7% до 30%.

Розвиток сільського господарства і сільських територій України на сучасному етапі характеризується наявністю значної кількості гострих проблем. Однак, варто відзначити, що вітчизняний аграрний бізнес залишається одним з найбільш ефективних та рентабельних видів економічної діяльності. Сьогодні збереження та розширення потенціалу розвитку агробізнесу та сільських територій неможливо без стратегічних ініціатив, спрямованих на впровадження концепції сталого розвитку. Основи цієї концепції сьогодні чітко визначені в українській науці та практиці [6].

Навіть у контексті складного соціально-економічного становища країни, процес виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом триває. У цьому процесі аграрна політика України відіграє ключову роль у гармонізації. Аграрний сектор є основним джерелом експортних надходжень та важливим чинником гарантування продовольчої безпеки інших країн світу.

Спільна аграрна політика має вирішальне значення для формування внутрішнього ринку Європейського Союзу; вона була визначена на рівні базового договору про створення ЄС і залишається основою європейського ринку [7]. Успішна євроінтеграція України та можливе отримання членства в ЄС залежить від швидкості і якості гармонізації аграрних політик України з політиками ЄС, а також від приведення у відповідність законодавства та готовності до реалізації цих політик.

Традиційні уявлення про закономірності розвитку інтелекту, становлення творчого потенціалу особистості збагачуються новими теоріями, концепціями стійкості, інноваційними технологіями.

До стратегії розвитку вищої освіти має входити обґрунтування стійкості корпоративної культури університету, процесів інтеграції традиційних дослідницьких тенденцій у інноваційні, пошук оптимального балансу наукових розробок та їх практичної цінності, направлених на відродження національних традицій, органічного землеробства та популяризації життя і роботи молоді на селі. Ціннісні орієнтації повинні включати соціальну та екологічну спрямованість, циркулярність виробничого процесу у досягненні в першу чергу соціальних та стійких цілей діяльності, а в другу – комерційних. Зміцнення «командного духу» викладачів, здобувачів і практиків, формування доброзичливої психологічної атмосфери, активна участь у розвитку іміджу конкурентоспроможної освітньої установи, що поступово змінюється і веде до переосмислення методологічних основ розвитку науки про рослину, людину, природу, їх постійне взаємозбагачення та співіснування.

Для успішного стратегічного планування та реалізації цих завдань необхідно зблизити світогляд здобувачів освіти та працівників аграрної сфери. Важливо сформувати в них відповідні навички та культуру, враховуючи сумніви та опір, які можуть існувати щодо ефективності наближення національної аграрної політики до спільної аграрної політики ЄС, з

урахуванням специфіки розвитку національного аграрного сектору. Тож, важливим кроком є:

- оцінка стану довкілля та впливу сільськогосподарства на нього, включаючи наслідки війни, охоплює аналіз таких аспектів як атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, біорізноманіття та клімат;
- визначення пріоритетів та заходів для запобігання або зменшення негативного впливу сільськогосподарства на довкілля (наприклад, впровадження методів аграрного виробництва, що сприяють захисту довкілля, впровадження програми інформування фермерів про екологічні вимоги та інше);
- оцінка результативності системи обліку та контролю в діяльності підприємств, розроблення заходів для підвищення ефективності роботи контролюючих органів, зокрема у питанні збереження довкілля та дотримання санітарних норм.

Аграрним навчальним закладам буде потрібний покращений механізм деінтеграції сільськогосподарської економіки та формалізації сільськогосподарської діяльності. Також важливим є розвиток системи сільськогосподарського консультування та вжиття відповідних заходів для підвищення потужності консультаційних служб з метою збільшення рівня знань та вдосконалення практичних навичок ведення господарства для малих/середніх виробників, з дотриманням вимог щодо охорони довкілля.

Розроблення чіткої стратегії розвитку сільськогосподарства України на короткострокову та довгострокову перспективи сприятиме зміцненню його конкурентоспроможності, ефективному використанню ресурсів, стимулюванню інновацій та забезпеченню національної продовольчої безпеки.

Аналіз стану сільськогосподарства України та впровадження нормативно-правових актів ЄС, що стосуються сільськогосподарських та екологічних питань, сприятиме впровадженню нових технологій, методів та практик для підвищення продуктивності, зниження витрат та покращення якості продукції.

У сфері вищої освіти в Україні державна політика спрямована на реформування освітньої галузі, враховуючи національні традиції та світові освітні тенденції. Метою є забезпечення всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства, розкриття таланту та підвищення освітнього рівня [8].

У сучасних економічних умовах створення конкурентних переваг здійснюється не лише за допомогою цінового стимулювання, а також за рахунок розширення асортиментної політики та впровадження нових технологій уже недостатньо для конкурентоспроможності на ринку. В реаліях сьогодення виділитися серед інших лише продуктом чи послугою стає все складніше. Ринок зазнав серйозних змін, перейшовши від ринку продавця до ринку покупця. Суттєвою перешкодою для реалізації залишаються традиційні методи управління підприємством та прийняття стратегічних рішень, спроби підвищити рівень контролю підлеглих, що є не лише марною тратою ресурсів, а й стримуючим фактором для ініціатив, що знижують конкурентоспроможність виробництва [9; с.488].

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є визначення поточного стану та перспектив посилення ефективності аграрного бізнесу в Україні з позиції адаптування аграрної освіти до сучасних імперативів сталого розвитку, яка набуває пріоритетності у відродженні і розвитку сільськогосподарства та економіки України. В сучасних умовах неможливо прогнозувати зростання конкурентоспроможності без достатньої кількості і якості людських ресурсів, отже є наявна потреба у формуванні відповідного кадрового забезпечення і як похідної - посилення ролі закладів з надання освітніх послуг, діяльність яких є безумовною потребою збереження і відновлення аграрної галузі на засадах.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. У згідності із Законом України "Про вищу освіту", якість вищої освіти визначається як відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам, а також потребам заінтересованих сторін і суспільства. Це досягається шляхом проведення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості. Таким чином, якість вищої освіти охоплює різноманітні процеси та явища у сфері вищої освіти та знаходить відображення у повноваженнях Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що визначені у статті 10 Закону України «Про вищу освіту» [10].

У зв'язку з війною велика кількість кваліфікованих спеціалістів аграрної сфери припинила свою професійну діяльність, пішла до лав ЗСУ або виїхала з України, також це стосується великої кількості нашого трудового резерву, дітей і підлітків. Отже, важливо зосередити увагу на створенні необхідних умов для повернення цих осіб. Ці завдання передбачають розробку змін до законодавства, популяризацію аграрних професій. Закладам освіти, органам державної влади необхідно залучати молоді кадри до агропромислової галузі, підвищувати престижність роботи та інформувати молодь про можливості і перспективи цього напрямку. Зокрема існують такі проблеми у наданні освітніх послуг:

- Недостатнє фінансування системи вищої освіти, неефективне управління та використання ресурсів, відсутність соціальної відповідальності, порушення рівноправності та автономності закладів вищої освіти;
- Недостатня відкритість закладів вищої освіти, низький рівень вироблення корисної інтелектуальної продукції, недостатня боротьба з корупцією та академічною нечесністю, необхідність підтримки чесного вступу та об'єктивної оцінки результатів навчання;
- Низька доступність вищої освіти через невідповідність європейським стандартам якості, стану інфраструктури та освітнього середовища, відсутність наукової бази в освітньому процесі, нестача умов для вразливих груп населення;
- Прагнення до євроінтеграції, яке не завжди супроводжується готовністю до гармонізації структури, наукової співпраці та адаптації найкращих прак-

тик, створення умов для іноземних студентів та підготовки українських студентів до міжнародного середовища;

- Низька зарплата та умови праці викладачів, недостатність управлінської підготовки керівного складу вишів, не усвідомлення місії лідерства у формуванні людського капіталу та консолідації суспільства, що веде до зниження привабливості закладів вищої освіти [11]. Усі ці проблеми не тільки залишаються актуальними, а й з появою нових викликів стають ще більш суттєвими для нашої держави.

Важливим питанням є оцінка результативності підприємств та освітніх установ аграрного сектору економіки України. Адаптація системи освіти до сучасних технологій, що використовуються у сільському господарстві, має вирішальне значення. Впровадження навчальних програм для керівників і провідних спеціалістів аграрних підприємств та фермерських господарств. Організація спільних науково-навчальних заходів, проведення конференцій, круглих столів та інших професійних заходів, спрямованих на обмін досвідом, є важливою складовою розвитку, залучення іноземних партнерів, застосування сучасних методів роботи. Привабливість роботи і проживання в агросекторі можна значно підвищити для молоді. Тому важливо проводити інформаційні кампанії з метою популяризації даного напрямку, надавати бронювання молоді, яка працює і живе у сільській місцевості, буде сласний бізнес та виховує дітей. Також важливим є провадження програм невідкладного реагування у разі настання форм мажорного випадку, зокрема питання такої допомоги найбільш гостро стоїть для господарств, що знаходяться на деокупованих територіях України та на територіях, де відбувалися активні бойові дії.

Допомога навчально-наукових закладів у налагодженні стосунків з іноземними партнерами, у пошуку нових міжнародних ринків, інвесторів та покупців, зокрема вихід на ринки ЄС, є одним із ключових факторів довгострокового розвитку аграрно-промислового комплексу. Необхідно розробити стратегію підтримки експорторієнтованих аграрних господарств та кооперативів у зазначених аспектах: розробка та адаптація продуктового асортименту, сертифікація та отримання відповідних дозволів, забезпечення логістики та використання міжнародних банківських інструментів, а також співпраця на місцевому та міжнародному рівні.

Один із пріоритетних напрямків для розвитку - це переробка сировини в готову продукцію, як у сфері продуктів харчування, так і в промисловості (біоетанол, глюкозно-фруктозні сиропи, крохмаль) впровадження інструментів точного землеробства має потенціал суттєво підвищити ефективність вирощування, зменшити витрати на логістику, зменшити вплив воєнних дій на логістичні можливості та збільшити додану вартість у галузі.

Отже, можна виокремити наступні принципи діяльності освітніх структур:

- орієнтація на міжнародний і внутрішній ринки освітніх послуг;

- постійне впровадження інновацій;
- фокус на свідомому переконанні здобувачів освіти і працівників у безальтернативності соціально відповідальної стратегії стійкого розвитку;
- орієнтація на довгостроковий розвиток;
- мобільність і довгостроковість навчання, тісний взаємозв'язок з науковою діяльністю;
- використання мотиваційних механізмів, що зацікавлюють здобувачів і практиків у результатах їхнього навчання і підвищення кваліфікації;
- гнучка організація системи матеріального стимулювання та дисциплінарного контролю;
- покладання надій на нове покоління, яка хоче пов'язати своє майбутнє з життям у сільській місцевості, охоче відбудовувати цей простір на стійких засадах;
- оптимізація наявних людських ресурсів, напрацювання механізму повернення молоді на батьківщину, їх навчання і посилення кадрового потенціалу аграрної галузі.

Для забезпечення такої відповідності навчальному закладу необхідно забезпечити високий рівень координації діяльності відповідних підрозділів для забезпечення ефективної комунікації, при цьому важливим аспектом є належне навчання персоналу принципам стійкого розвитку, ESG принципам, циркулярним системам ведення підприємницької, державної та громадської діяльності, додавання останніх цифрових технологій, які забезпечують зворотний зв'язок.

Питання послідовного формування позитивного іміджу аграрної економіки України важливе саме під час сучасної внутрішньої економічної кризи, поділу території та воєнних дій і дійсно вплине на економічну підтримку освіти і науки від світової спільноти. Програми просування іміджу та формування репутації країни, регіонів, міст, компаній у сучасному світі можуть і повинні бути розроблені та реалізовані з використанням інструментів маркетингу через добре скоординовану комунікаційну діяльність [12; с.103].

Щоб відповідати міжнародним і європейським стандартам та мати однаковий доступ до ринків інших країн, Україні необхідно подолати кризу в аграрному секторі, а це потребує сучасних компетенцій, залучення професійного людського ресурсу у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів, які можуть ефективно використовувати та розвивати ресурси організації; налагоджувати й організовувати ефективні комунікації у зовнішніх та внутрішніх бізнес-процесах; розвивати та проявляти лідерські якості у процесі управління персоналом; аналізувати й структурувати проблеми і перспективи конкурентоспроможного зростання. Таким чином, сучасна освіта повинна підлаштовуватися до принципів клієнтоорієнтованості відбувається відповідно до змін у потребах споживачів. Змагання, конкуренція та зростання є невід'ємними складовими людського розвитку. У цьому контексті надзвичайно важливо аналізувати не лише позитивні аспекти конкурентоспроможності, а й ризикові та загрозливі фактори, що проявляються у низхідній фазі циклу розвитку. [13; с.36]. Відповідно, саме завдяки таким заходам закла-

ди освіти зможуть продукувати якісний інтелектуальний контент, а підприємства зможуть генерувати додаткову вартість для своїх клієнтів, що в результаті призведе до підвищення прибутковості та стабільного розвитку у відповідності до глобальної конкурентної стратегії України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Україна неспроможна у сучасних кризових умовах неспроможна виділяти значні кошти на бюджетну підтримку освітніх та науково-дослідних закладів, що ускладнює ситуацію і підвищує увагу до пошуку і контролю ефективності використання коштів. Актуалізується потреба тривалого планування, фінансування закладів з боку підприємств АПК та фермерських господарств на взаємовигідних умовах, проведення сумісних досліджень та сумісна підготовка найбільш гостро затребуваних професій. Ці проекти можна реалізувати у відповідності до європейських стратегій розвитку та стратегічних документів Європейського Союзу. Також дуже важливо користу-

ватися досвідом ЄС у сфері регулювання та механізмів фінансування, забезпечення прозорості у розподілі коштів та належної відповідальності за невиконання вимог. Необхідні зміни до законодавства для стимулювання витрат на навчання кадрів та проведення науково-дослідних робіт, наприклад надати право підприємствам включати витрати на підтримку вищих навчальних закладів у свої загальні витрати, сформувати у суспільстві і науковій спільноті загально національну ідею важливості і безальтернативності стійкого напрямку розвитку в контексті поступового входження економіки України у ЄС простір, враховуючи позитивний зарубіжний досвід. Система державного замовлення повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі реального сектору економіки, враховувати стратегії розвитку аграрного ринку, зміни на міжнародному ринку праці, та забезпечувати нашу молодь якісними компетенціями, виконуючи конституційні обов'язки з надання громадянам на якісній освіті.

Література

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: розпорядження від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення 15.10.2023)
2. Ніколаєнко С. М., Ніколаєнко М. С. Аграрна освіта в контексті реформування вищої школи України: сучасні виклики та тенденції в аграрному секторі // Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2021. Вип.3(2), С.1-12. doi: 10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-3
3. Багдік'ян С. В. Освітні послуги: дослідження поняття, класифікація, базові характеристики // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2010. № 22. Ч. 1. С. 97–100.
4. Яшук Т. А. Особливості функціонування ринку освітніх послуг в Україні // Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 4. Ч. 1. С. 26–29. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7589/1/Osobl_funkcion_rynku_osvitih_poslug.pdf (дата звернення 15.10.2023)
5. Дмитренко О. М. Освітні послуги вищого навчального закладу і їх ресурсне забезпечення // Вісник НТУ «ХП». Сер. Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. 2012. № 56. С. 48–57.
6. Крюкова І. О., Степаненко С. В. Ефективність вітчизняного агробізнесу у призмі пріоритетів сталого розвитку // Агросвіт. 2022. № 9-10. С. 3–12. doi: 10.32702/2306-6792.2022.9-10.3
7. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції / Л. Старікова. ГО «Аналітичний центр Аграрного союзу України». Київ. 2022. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1894/files/CAP_2023_02_10_12_36_02_818740.pdf (дата звернення 15.10.2023)
8. Луговий В. І. Світовий досвід професіоналізації освіти: концептуальні засади і практична реалізація // Педагогіка і психологія. 2010. № 2. С. 5–22.
9. Chukurna O., Zamlynskyi V. Modern trends in digital transformation of marketing & management: collective monograph / edited by: Olena Chukurna, Viktor Zamlynskyi. Kocice: Vysoka Skola bezpecnostnoho managerstva v Kosiciach, 2023. 604 p. URL: <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONANT.2073071> (дата звернення: 17.10.2023)
10. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014р. за станом на 8.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 17.10.2023)
11. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2022 році / за ред. А. Бутенка, О. Єременко, Н. Стукало. К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 59 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Доповідь-про-якість-вищої-освіти-в-Україні.pdf> (дата звернення 17.10.2023)
12. Modern staff development methods: coaching: monograph / Victor Zamlynskyi, Balla Moussa Camara, Adil Mohamed Abdalla Sultan Al Ali, Alina Buzunar / editor Mariana Petrova. Veliko Tarnovo, Bulgaria: ACCESS Press Publishing house, 2022. 152 p. URL: <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONANT.2073159> (дата звернення: 17.10.2023)

13. Замлинська О. В., Власенко Т. А., Степаненко С. В., Трунов І. Д. Перспективи та недоліки формування конкурентоспроможності України в умовах сталого розвитку // Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 2. С. 25-37. doi: 10.36887/2415-8453-2022-2-3

Стаття надійшла 1.11.2023
Стаття прийнята до друку 15.11.2023
Доступно в мережі Internet 21.12.2023

Shabatura T.

Doctor of Economics, Professor
Head of the Department of Economic Theory and Economics of Enterprise
Odessa State Agrarian University
str. Panteleimonivska, 13, Odessa, Ukraine, 65012
E-mail: ta_sha77@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7107-0167

CURRENT VALUE GUIDELINES OF AGRICULTURAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE COMPETITIVE STRATEGY FOR THE REVIVAL OF UKRAINE

Agrarian education is a driver of agricultural development. The present status, challenges, and future outlook of agricultural science development and the training of experienced specialists – agrarians, have been studied. It has been determined that Ukrainian agriculture has the ability to realize significant potential only under the condition of training young people with a high moral and ethical level, who share the world values of sustainable development and care for the environment that is important for full entry into the global food market. The value orientations of the further development of agricultural education institutions within the framework of training a qualified contingent to participate in sustainable, ecologically oriented, circular and socially responsible types of agrarian business have been supported. The findings of the study are applicable for educational institutions that are looking for new approaches to management and seek to increase the competitiveness of their intellectual products in modern conditions of increased risks and the transition to the concept of sustainable development. The responsible social, ecological and economic strategy of educational institutions and business entities is necessary from the perspective concerning global and national development objectives. With the goal of strengthening the global positions of sustainable development, the publication has identified the main shortcomings, in particular, in the field of depopulation, progressive shortage of qualified personnel, unsatisfactory environmental and social components, and has defined measures that will allow to positively influence the processes of the post-war revival of Ukraine's economy.

The trends, priorities and value orientations discerned through the research are for further solving the task of improving the quality of training of agricultural specialists, which will positively affect the effectiveness of domestic agrarian business and attain the objectives of sustainable agricultural development and its competitive place in the global agro-food market.

Key words: personnel potential, agricultural education, economic development of agro-industrial complex, value orientations, competitiveness, sustainable development strategies, efficiency of agricultural enterprises, modernization of institutions of higher agricultural education.

References

1. *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky: rozporiadzhennia vid 23 liutoho 2022 r. № 286-r.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (Retrieved October 15, 2023)
2. Nikolaienko, S. M., & Nikolaienko, M. S. (2021). Ahrarna osvita v konteksti reformuvannia vyshchoi shkoly Ukrainy: suchasni vyklyky ta tendentsii v ahrarnomu sektori. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 3(2), 1-12. doi: 10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-3
3. Bahdik'ian, S. V. (2010). Osvitni posluhy: doslidzhennia poniattia, klasyfikatsiia, bazovi kharakterystyky. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, 22(1), 97–100.
4. Yashchuk, T. A. (2017). Osoblyvosti funktsionuvannia rynku osvitykh poslug v Ukraini. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 4(1), 26–29. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7589/1/Osobl_funkcion_rynku_osvityh_poslug.pdf (Retrieved October 15, 2023)

5. Dmytrenko, O. M. (2012). Osvitni posluhy vyshchoho navchalnoho zakladu i yikh resursne zabezpechennia. *Visnyk NTU «KhPI». Ser. Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstva*, 56, 48–57.
6. Kriukova, I. O., & Stepanenko, S. V. (2022). Efektyvnist vitchyznianoho ahrobiznesu u pryvnyi priorytetiv staloho rozvytku. *Ahrosvit*, 9-10, 3–12. doi: 10.32702/2306-6792.2022.9-10.3
7. Starikova, L. (2022). *Spilna aharna polityka YeS i zavdannia Ukrainy v konteksti yevrointehratsii*. HO «Analitychnyi tsentr Ahrarnoho soiuzu Ukrainy». http://www.aau.org.ua/media/publications/1894/files/CAP_2023_02_10_12_36_02_818740.pdf (Retrieved October 15, 2023)
8. Luhovyi, V. I. (2010). Svitovyi dosvid profesionalizatsii osvity: kontseptualni zasady i praktychna realizatsiia. *Pedahohika i psykholohiia*, 2, 5–22.
9. Chukurna, O., & Zamlynskyi, V. (Eds.). (2023). *Modern trends in digital transformation of marketing & management*. Vysoka Skola bezpechnostnoho managerstva v Kosiciach. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHT.2073071> (Retrieved October 17, 2023)
10. *Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy № 1556-VII vid 01.07.2014r. za stanom na 8.12.2023 r.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Retrieved October 17, 2023)
11. Butenko, A., Yeremenko, O., & Stukalo, N. (2023). (rep.). *Dopovid pro yakist vyshchoi osvity v Ukraini, yii vidpovidnist zavdanniam staloho innovatsiinoho rozvytku suspilstva u 2022 rotsi*. Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity. <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Доповідь-про-якість-вищої-освіти-в-Україні.pdf> (Retrieved October 17, 2023)
12. Zamlynskyi, V., Camara, B.M., Al Ali, Adil, M.A.S., & Buzunar, A. (2022). Modern staff development methods: coaching. (M. Petrova, Ed.). ACCESS Press Publishing house. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHT.2073159> doi: 10.46656/book.2022.coaching (Retrieved October 17, 2023)
13. Zamlynska, O. V., Vlasenko, T. A., Stepanenko, S. V., & Trunov, I. D. (2022). Perspektyvy ta nedoliky formuvannia konkurentospromozhnosti Ukrainy v umovakh staloho rozvytku. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 7(2), 25-37. doi: 10.36887/2415-8453-2022-2-3

Received 1 November 2023

Approved 15 November 2023

Available in Internet 21.12.2023

Цитування згідно ДСТУ 8302:20

Шабатура Т. Сучасні ціннісні орієнтири аграрної освіти у контексті конкурентної стратегії відродження України // *Економіка харчової промисловості*. 2023. Т.15, вип. 4. С. 51-57.

Cite as APA style citation

Shabatura, T. (2023). Current value guidelines of agricultural education in the context of the competitive strategy for the revival of Ukraine. *Food Industry Economics*, 15(4), 51-57.